

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՏԵՍԱԿԱՆ ԱՎՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹՒՆ

375. ԵՐՄԱՆՔՈՒԹԵԱԼՍ ՀՅԻՆ ԿԱՆՈՂԵ-
ՔԵԿ ՊՐՉԱԾՎԱՆ ԿԱԽԳԻՆՑՈՒՆ Ճ անտիկակա-
մանուկներուն մկրտառթեան վաւերականուու-
թեան, սուկայն պարտինք նոյն տաեն յի-
շել նաև թէ նախիկին եկեղեցիներուն մէջ
քրիստոնէութեան հետեւողները ժամանա-
մը պատրաստութեան զիճակի մէջ կ-
անգատէ ին երիխաններուն կարգին, և պատ-
րաստութիւնը վերջանալէն յեաոյ միա-
կ'ընդունուէին աւազանէն: Այժմ ի-
կրանան ներկոյանող այսպիսի առիթներ-
երը չափանաս անձեր ուրիշ կրօնքներ-
մեր եկեղեցին գտն, ու այն տաեն այս
պիսիներուն հոմմոր կարելի է խնդիր ըն-
թէ պատրաստութեան բնուչ պայմաննե-
կան, և ի՞նչ են այն պայմանները զ-
պէտք է ցոյց տայ մկրտառթեան ընծա-
կալ անձեր իր անձին վրայ:

Երբ հնատանգ կոնսոններուն քննուա
թիւնը ընկենք այդ առթիւ, պիտի տես-
նենք որ այն գոտը բարերաւն հնատաքի կորերը
կէտերուն մտախն ընդարձակ վարժութիւն-
ներ և հմտութիւն կը փնտուեէին. այս
պատճեռու ալ ընծայւթեան գիրքեր
պատրաստուած էին երեխուներուն հմտու,
ինչպէս կիւրեղ երաւազէմացի գեղեցիկ
գիրքը. Արևմտեայց մէջ երգմնեցուցչու-
թեան աստիճանն ալ այդպիսի պարտա-
գրութիւններ ունէր. Մինչեւ խսկ տաշի-
նաներու բաժանում կար երեխուներուն
մէջ. ունկնդիրները, սրոնք նոր մտած-
ներն էին անսոց գառակորդին մէջ, և
որոնք Պատարագի տաեն և կամ պաշտա-
մունքի ընթացքին ընթերցուածները և
մէկնութիւնները լսելու միայն իրաւունք
ունէին. ազօթոզները, սրոնք յառաջա-
ցուն ըլլուրով քրիստոնէական վարժու-
թեանց մէջ, իրաւունք ունէին գեռ միա-
լու եկեղեցիին մէջ ունկնդիր երեխունե-
րուն գուրս ելլիկն Վերջ, և ծնրադիր
կ'ազօթէին՝ առանց Հաղորդութեան Խոր-
հուրդին մտանակցելու, և ընարեալները

կամ կատարեալները, որոնք եպիսկոպոս
ունի քննուած և արժանի ցուցուած ըլլատ
լով, կը սպասէին տօնին և Առբհութդին
չնորիաբայ խութեան:

376. ԵՐԵՎԱՐՈՒԹԵՐԵԱՆ ԴԵՐԿԱԾ ՎԻՃԱԿԸ.
ա Հիմա այլնս ո՛չ երեխայութիւն կայ
և ոչ ալ ընծայումի պատրաստութիւններ,
ոչ ալ նմանապէս ընծայեալներու տատի-
ռններ, և եթէ պէտք ներկայանայ չտո-
փառանաներու մկրտութեան, անտուք պատ-
զոնին մէջ կ'ընդգանուին տառնց նախորդ
պատրաստական պայմաններուն Միայն թէ
հարկ է հոգ տանիք որ մկրտուելու շշմո-
րիս կամք ունենան, որպէսողի գիտնուն
կարեարագոյն ժամանքը իրենց դուռանած
քրիստոնէական հաւատքին, գոնէ իմաստը
Հանգանակին՝ զոր կ'որատանանեն, և ի
վերջոյ իրենց սրտին մէջ զղում և ա-
պաշտ՝ գործուած մկնքերու համար Հարկ
չկաց խոստավանութիւն, զի եթէ կոտոր-
ուէր իսկ իսրայէրական խոստավանութիւն,
չէր ըլլար ան, քանի որ տակուին մկրտ-
ութիւն չէ ընդունած, նոխինի հաւա-
տացեալներուն համար սովորութիւն էր
որ նորակնունքները, սպիտակ զգեստ
հագած, ութիւն ոկկեղեցին մասոյին, ինչ
պէս մեր մէջ սովորութիւն է որ նորըն-
ծոյ քանանաները քառասուն օր ոկկեղեց
մասն, բայց այս սովորութիւնն ալ խա-
փանուած է ի սպառ, երեխայութեան
կարգին խոփանման հատեանքով ։

377. ՆՄՈՅՑՆԵՐ ՄԿՐՏԾՈՒԹԵԱՆ ԱՌՈՒԹԻ
ՈՒՄՔԵՍՈ ԽՆԴԻՄՆԵՐԻՆ. — Էտախնաց գրքեւ-
րուն մէջ, ուրեք ուրեք հարց գրուած է
նաև թէ հնաբը է մկրտութիւն առար իրենց
մօրք արգանդին մէջ եղուած մահուկնե-
րունք երբ մայրը մահոււն վատանդի մէջ
ըլլայ և ցոյս չըլլայ մահուկին լոյս տես-
նելուն մասին։ Այս է այս խնդիրը, «ը
երբեմն գրեխամկրտութիւն կոչած են
ծողրոշարտը, իրեւ թէ այսպիսի պորա-
գայից մէջ հորկ ըլլար ջրմուզ գործիքով
նիւթը մահուկին հասցնել։ Ու այսպիսի
տարօրինակ ենթադրութեան մը առթիւ
ոմանք յայտնեցին թէ անվասեր կ'ըլլար
առուած մկրտութիւնը, արովինակ գրուած
է եւթէ ոչ ոք ծնցի վերտանա (Յովկ. Պ.

3), այսինքն մկրտութեամբ ձեռւնդ չ'ըլէ
լոր, տորչափ չկայ մարմարական ձնունդ:

Աւրիշներ վաւեր համարեցին զայն,
ըստ ոս գրաւածքին թէ ուր ի նմայն
ծննալն էս (Մատթ. Ա. 20), խորհելով թէ
տակաւին արդանդին մէջ հղածն ալ ծննալ
կ'ըսուի, և եթէ ծննել կ'ըսուի, ուրեմն
և կրնայ վերսուին ծնիլ: Խնդիր յաւզադ-
ներ եղած են նաև թէ հնա՞մ է մկրտեկ
մանուկը մօրը որովանին վրայ ջուրը
հեղեղով (Տաթևացի, էջ 592) և առնասու-
րակ անվաւեր նկատեցին: Բայց այսպիսի
կարծիքներ չունին լրջաւթեան արժեք և
հոս զանոնք յիշեցինք իրեն նմբաշներ
աւմպէտ խնդիրներու:

378. ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ ԱԽԱՋԻՆ ԱՐԺԱ-
ՆԻԳԸ ՅԱՆՉԱՆԱՑ ՍԻ ՊԱՃԱՄԻ ԶՆՁՈՒՄՆ Է:
— Անցնինք հիմա խօսիլ մկրտութեան
արդամաց մասին, զորս կարելի է որու-
հել երեքի: Անսնցմէ առաջինը ամէկն
յանցանքի և պատճիքի ջնջումն է: Յան-
ցանքն է սկզբնականը, Աղամէկն ժառան-
գըւած, և ներգործականը՝ իրաքանչիւր
անձի գործերէն պատճառաւած: Խսկ պա-
տճներն են երանութենէ զրկումը սկզբու-
նականին համար, և դժոխոց անշանքը՝
կեանքին մէջ գործածներուն համար:
Արդ, մկրտութիւնը կը ջնջէ և կը սրբէ
միանդամայն այն ամէնը, այնպէս որ
եթէ պատահէր որ մկրտութիւնը ընդու-
նած պահուն խսկ մէկը մեռնէր, այլէս
ոչ մէկ կերպով մեղաւոր չէր ըլլար ան,
և ամէն կերպով արդար կ'ըլլար Աստու-
ծոյ առջև: Այս ըստածներուն ճշմարտու-
թիւնը կը քաղնք Պօղոսի խօսքերէն.
ոզի որ միանգամ մկրտեցաք ի Քրիստոս
Յիսուս, ի մահ անգր նորա մկրտեցաք...
նոյնպէս և մեց ի նորոգութ կենաց շըր-
ջիսուք... որ մեռանին արդարացեալ
է: ի մեղաց անտի... այսունետե մահ նմա
ոչ տիրէ, զի որ մեռար, մեղացն մի ան-
գամ մեռար, և որ կենդանին է, կենդանի
և Աստուծոյ: Նոյնպէս և զուք համարեալ-
ջիք զանձինս մեռալու մեղացն և կենդա-
նիս Աստուծոյ ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէրն
մէրը (Հոռմ. Զ. 3-11), ուր թէպէտ յարու-
թեան պէտ ցուցպամ է իրեն արդարու-

թեան ստացուած: այսինքն, ինչպէտ յա-
րութիւն հոգիներու՝ հոգիներու մահէն,
Այս միտքով է որ Ար Հայրեկը կ'իմանակ
մորդարէն խօսքերը: աեւ տանեցից ի
վերայ ձեր ջուր ոուրը կ'սրբաջիթ յա-
մենայն պղծութեանց ձերոց (Ազեկ. Լ.Զ.
25), զոր թիրես կարելի չէ մկրտութեան
նախագուշակութիւն նկատել, բայց գոնէ
պէտք է համարենք այդ խօսքին այն
կարծիքը, զոր եկեղեցական աւանդու-
թիւնը առաքելական քարոզութենէն ուր
սած է կազմել մկրտութեան պրգասեազ
մասին:

379. ՕՐԿՐՈՐԴ ԱՐԴԱՍԻՒՔՆ Է ՄՐԲԱՐԱՔ
ԵՆՈՐՀՔԸ ԵՒ ԵԱ ՀՐԴԱԿԱՆ ԵՆՈՐՀՔԸ. —
Մկրտութեան ուրիշ մէկ արդարիքն է
սրբարար և խորհրդական չնորհքը: Մըր-
բարարը մարդուն կու տայ արդարութեակ
և որութեան ձիքը, խսկ երկրորդը անոր
կ'ընձեռէ օգնութիւն, կացութեան կամ
կանգամանցներուն պարագաները: Կատա-
րելս համար: Այդ արդարիքները հասա-
րակ են բոլոր Խորհուրդներուն համար:
Հոտ տեղը չէ այդ մասին երկարելու: Կթէ
մկրտութիւնը չնորհաց լրամճ կու տայ
բոլոր մեղքերուն և պատիժներուն բար-
ձումզվը, ապա ուրեմն կու տայ կակ այն
չնորհք, որ մարդուն կ'օգնէ արդարու-
թեան գործեր կստարելու համար: Խսկ
մկրտութեան մէջ խորհրդական չնորհք
ըստուածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ քրիստո-
նէութեան կեանքը սկսելու պայմանները,
որովհետեւ անկէ վերջ է որ խսկապէս, կը
համարուինք քրիստոնեայ:

Իրմազ է, որ իրաւունք կ'ունեանք
ընդունակութեան և ընդունելութեան ու-
րիշ Խորհուրդներու, որոնք առանց մկրտ-
ութեան ընդունայն պիտի ըլլային: Իր-
մազ է, որ արժանիք կ'ըլլանք անդամակ-
ցութեան Քրիստոսի հետ, որ գլուխն է
կեկնեցւոյ ամբողջ մարմնին: Իրմազ, եւ
որ կարող կ'ըլլանք հաղորդակցելու սուր-
բերուն, որ է մասնակցիլ Եկեղեցւոյ պ-
անդուածք արդինքներուն և բարիքնե-
րուն, իւ վերջապէս, իրմազ է որ կ'ուշ-
նենանք մասնագեցութիւն երկնից ար-
գայութեան, որուն մրւացը, ըստ քրիս-
տոնէական պատգամին, փակուած է անսոց

առջև, որոնք չեն վերածնած Հոգիէ և ջուրէ: Ու այսպէս, մկրտութենէն վերջ, Կնոյնինքն Հոդին վկայէ հոգույս մերում եթէ եմք որդիք Աստուծոյ, և եթէ որդիք՝ ապա և ժառանգք Աստուծոյ և ժառանգակիցք Քրիստոսի (Հոռմ. Ը. 16-17):

380. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹՅԱՆ ԵՐ ՈՐԴ ԱՐԴՅԱՆ
ՍԻՐԻՆ Է ԿԱՆԻՔԸ, ԽՆՉ Է ԱՆ: — Մկրտութեան երրորդ արդարիքը կը կոչուի կնիք, որ է ըստ նշան մը՝ անշնչելի կերպով կրոշմուած մկրտելոյն վրայ, որ այդ իսկ պատճառաւ կը կոչուի կնքեալ, ու մկրտութեան արշութիւնը ալ կնքումն և մկրտութիւնը ինքնին կնիք, որմէ կը ծագի նաև հասարակ խօսուածքի մէջ դարձածուած կնուենք բառը: Անշուշու անհնարին է կարծել, թէ նիւթական նշան մը կը նպատառուի անհիթական հագին վրայ, և այլարունորդէն ողտք է իմաստանք Նրբ կ'ըսենք թէ բոլոր մկրտուածներուն Վրայ մկրտութեան հանգամանքը անշնչն և անշնչանելի կը մայ ամէն գէպքի և պարագայի մէջ: և որպէսեան անշնչելի կը մայ ստացուածք, պէտք չ'ըլլար զայն վերատին կրկնել երբ արդէն իրտպէն կայ: Այս պատճառաւ, եթէ պատահի որ մկրտուած մը ուրացութեան մէջ իշնայ և ընդունի հեթանոսական կրօնքը, առո՞ք համար իր մէջ չ'նշեանիր մկրտութեան տիպարը կամ կնիքը: այլ կը մայ անոր մէջ, այնպէս որ եթէ վերստին քրիստոնէութեան կտանայ, պէտք չ'ըլլար մկրտութիւնը նորէն կրկնելու: Այս է անտ կնիք բառին իմաստը Ասորհուրդներուն մէջ: Բացի մկրտութենէն, նոյն բանը պիտի լըսենք դրոշմին և կարգին համար ևս, որոնք ևս կնիք տու կ'ըսուին, մինչեւ միւս Ասորհուրդները ունին ժամանակաւոր արդիւնքներ, որոնք կրնան դադրիլ: ու երբ արուածք կը դադրի, ի հարգէ վերտին տալ հարկ կ'ըլլայ նոյն Ասորհուրդը, առանց տարապարտ կերպով կը կնած ըլլալու երկիւզի:

381. ՄԿՐՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԻՔԸ ՀԱՐՑԸ
ԱՆԿՈՒԼՈՒ ՎԼԵՃԻՆ ՄԵԶ: — Մկրտութեան կնիքին խնդիրը սաստկագոյն կերպով յուղուեցաւ Գ. վարուն, անկելոց համար

եղած վէճերուն առթիւ, Դեկոռեան հալածանքներէն յետոյ: Այն ատեն յօւղուեցաւ ոչ միայն այն խնդիրը, թէ պէտք է վասեր հանչնալ անկեալ պաշտօնէին արուած մկրտութիւնը, այլև թէ հա՞րկ է կրկնել մկրտութիւնը անկեալներուն վրայ, երբ անսնք հաւասքի գառնային, կիպրիանոս Արքեպիսկոպոս Կարգեգոնացի, ի գլուխ Ավրիկեցւոց Փիրմանիանոս Արքեպիսկոպոս Կապտագովկիացի, ի գլուխ Ասորւց, ուժգութեամբ կը կրկնէին կրկնութեան պէտքին մասին և Ստեփանոս Հռոմէի Հայութաց հակառակ կարծիք ունէր, մինչ Դիօնիսոս Աղեքառնդրիս Հայրապետը կուզէր հաշտարաք համաձայնութեամբ վերջացնել վէճը Բայց խնդիրը երկարեցաւ մինչև Նիկոյ ժողովը, ուր մերժը եցաւ կրկնումը և մկրտութեան կնիքին վարդապետութիւնը իր հաստատութիւնը ունեցաւ Եկեղեցւոց աւանդութեամբ և իշխանութեամբ: Իսկ անկից առաջ եղած կարծեաց տարածայնութիւնը վարդապետական ունմաններէ ազատ բան մըն էր: այս պատճառաւ, Կիպրիանոս և Ստեփանոս երկունքն ալ թերեւ հաստատուն մասած էին իրենց կարծիքին մէջ և հաւասքի համար նախակառաւած, ու մէկիզէն ի վեր տօնելի են նաև մեր մէջ:

382. ԱՌԱԿԻՎԱԿԱՆ ՎԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ
ԱՎԱՆ ԿՎՐՈՒՄԿՐՏՈՒԹՅԱՆ: — Ապացուցանելու համար Մկրտութեան Ասորհուրդին մէջ կնիքին դոյութիւնը, յառաջ կը բերուին տառքելական խօսքերը: Անրով հաւատացնել կնքեցայք Հոգույն Սրբոյ աւետաց, որ է առևտառչայ ժառանգութեան մերոյց և դարձեալ «մի՛ տրամեցանէց զլոգին Սուրբ Աստուծոյ, որով կնքեցարությաւուրն փրկութեան» (Եփես. Ա. 14 և Ղ. թ. 30), և դարձեալ: Ճամ ետու կնիք առն Ստեփանեայ, զայլ ոչ ոք գետեմ ամեններն թէ մկրտեցիք (Ա. Կորին., Ա. 16):

Արդ, այս խօսքերուն մէջ կնիքի բառը մկրտութեան հետ նմանութեամբ դործածուելին կը հասկցուի թէ մկրտութեան մէջ կայ հաստատուն, յայտարար, և անշնչելի ու անկրկնելի բան մը, զոր կնիք շնչելի ու անկրկնելի բան մը, այլ կնիք կը կոչէ Սուրբ Գիրքը, և նոյն անունով

Կը կոչէ նաև Եղեգիցին և կնիքին բոլոր
պայմանները կը պատշաճեցնէ անորու Ա-
սոնց մէջ իրեւ հիմնակուն պէտք է նկատ-
ուի բացարձակ անկրկնելիութիւնը, զոր
յայտնապէս կը վարդապետէ նաև մեր
Տօմիսացին (էջ 580) և իր փաստերուն մէջ
իրեւ Հոռորդ կը յիշէ զայս. «զի մէրը-
տութիւնն է անքակտուի կնիք ի հոգին»,
որպէս կարգն և դրոշմ, վասն որոյ ոչ
կրկնես որք յանուն Սուրբ Երրորդու-
թեանն մկրտեցան»:

383. Կօթ ՄՌ. — Հոս կը վերջանան
մկրտութեան վերստիրեալ վարդապետա-
կան հարցերը և կը պային մանր խնդիր-
ներ, ծիստվանները, իրաւականները, բա-
րոյականները և պաշտօնականները, զորս
կարելի չէ տմբողջուպէս յոտով բերել,
որովհետեւ ծանօթ են անսնք շատերուն,
որոնք վարժուած են կրօնական սկզբունք-
ներու և հեղեղեցսկան իրաւունքներու մէջ։
Այս պատճառաւ, գոնէ շատէն փէջը յա-
ռաջ բերենք, որովհետեւ, ինչպէս կան-
ինցինք ըսկը, կ'ուզենք նորուրդներու
գլուխներուն մէջ լոկ վարդապետական
խնդրոց մէջ չամփափել, այլ քաղուած-
քէն յառաջ բերել նաև անոնց մէջ ամէն
ինչ որ կարենոր կը գասուի անսնց նկատ-
մամբ։

384. ԿԱՐԳ ԵՐԵՎԱԲԵՒԾ ԸՆՏ ԱՅԾՄՆԵԱՆ
ԱՈՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ. — ՄԿՐՊՈՒԹԵԿԱՆ պաշտա-
մունքին ծիսական կարգը, ինչպէս որ
կ'աւանդուի մեր ԵԿԵԼԵԿԵԼՈՅ Մաշտոց գրքին
մէջ, կը սկսի սամպուներով և աղօթքնե-

րով, որոնք կը կազմեն երեխայութեան օրհնութեան կարգը, ինչպէս որ կը կատարուէր Հին ատեն, և ուր կը մնային ժամանակ մը, մինչև որ մկրտութեան ընդունելութեան պատրաստուէին, ինչպէս ըսփնք վերեւ, Այս կարգը կը կատարուի տակաւին, իբրև նախագուռն Խորհուրդին ընդունելութեան, թէև ընծայեալը կ'անցնի անընդմիջաբար երեխայութեան մկրտութիւնուն երեխային օրհնութեան կարգը կը կատարուի եկեղեցին դուռը, որովհետև օրհնութենէն տաղեկեցներին չէր կրնար մտնելի շիմա կը կատարեն մկրտութեանին դուռը, իսկ ուր որ մկրտութեանին դուռ չկայ, կամ կը պակսին տեղին յարմարութիւնները, կը կատարուին աւագանէն քիչ մը հեռու,

385. ԱՆՀՐԻՔԻՆ ԵՇՏՈՒԹԻՒՆ ԿՆՔԱՀՅՈՒԱԾՈՒՅԻՆ ՊԱՇՏՈՆԻՆ. — Մաշտոցը երեխային քովը կը նշանուի կնքահայրը, «որ մանկիկը գիրկը առած՝ անոր կոզմէ կ'արտասանէ անոր յայտաբարութիւնները։ Սակայն այս փոխանորդութիւնը չէ կնքահօր բուն պաշտօնը, այլ ընծայեալին մասին վկայութիւնը, երաշխաւորութիւնը և խնամակուլութիւնը։ Այս պատճառաւ, անհրաժեշտ է կնքահօր պաշտօնը, եթէ նոյնիսկ երեխան չափանաս ըլլայ: Երեխային և կնքահօր միջն այս անձուկ կապը երեխային անձը փօխանակիլու ձևը առաւ, երբ անտիկան մանուկ մըն էր երեխան, անբաւական՝ իր կացութեան պահանջքան երբ կատարելու:

